

ZZ

Zelk Zoltán emléke

RIGÓFÜTTY

BENJÁMIN LÁSZLÓ
BERDA JÓZSEF
BIHARI SÁNDOR
CSUKÁS ISTVÁN
DEVECSERI GÁBOR
GARAI GÁBOR
GYURKOVICS TIBOR
KALÁSZ MÁRTON
KÁLNOKY LÁSZLÓ
KERESZTURY DEZSŐ
KORMOS ISTVÁN
MARSALL LÁSZLÓ
MEZEI ANDRÁS
MÁNDY IVÁN
NAGY LÁSZLÓ
ORBÁN OTTÓ
PARANCS JÁNOS
SARKADI IMRE
SIMONYI IMRE
SOMLYÓ GYÖRGY
SZÉCSI MARGIT
SUMONYI ZOLTÁN
VAS ISTVÁN
VERESS MIKLÓS
VÉSZI ENDRE
WEÖRES SÁNDOR
VERSEI

Van-e templomudvar egy másik csillagon?
Ágyrajáró leszek egy másik csillagon?
Börtönlakó leszek egy másik csillagon?
Vagy fénnyel és zenével jóllakom?

Egy másik csillagon?

(Zelk Zoltán kiadatlan verse. 1980)

„Nem adna kölcsön egy pengőt az elvtárs?”

– Tizennégy fillérem van.

„Hát adja kölcsön azt!”

– Azt nem!

„Akkor adjon egy cigarettát!”

Így is kezdődhet egy barátság.

A tisztelettudó félszeg fiú,
akit eléd vezettek, mester elé inast,
s akin sajnálkoztál tekintetteddel is, szavaddal is,
mivel ily rettentő jövő küszöbén nyitja versre száját –
az a költőinas nem tudta, hogy a végszavak,
a mellbevágó kérdés nem föltett szándék, csupán
a vérbeli tarhás reflexre, megszokás, rutin.
Vagy otthagylak miatta nyomban – vagy megszeretlek érte,
s megértem majd, hogy félénk vagy s szégyentelen,
mint sorstársaid, a kóbor kutyák.

De a szegényeket nagyon szeretted,
de a gyerekeket nagyon szeretted,
s a gyerekek maguk közé fogadtak,
egykorúnak ismertek el öregségedben is.
És én hiszek a gyerekeknek.

Lettél hát pártfogónál több: barátom.
Együtt emelkedtünk, együtt zuhantunk.
A fullasztó világhiányban, a dermesztő világiszonyban
együtt viaskodtunk a bánat és a szeretet jogáért.
Egyszerre húzták ki nevünket a kedveltek listáiról.

Milyen tüskesövény nőtt köztünk harminc év alatt?
Mitől voltunk olyan gyanútlanok?
Előbb csak nem kerestük egymást,
utóbb már elkerültük egymást.
Az engesztelő szavakat vagy a föloldó szitkokat
te sem tudtad kimondani,

én se tudtam kimondani.

Így is végződhet egy barátság.

Utoljára – sok éve már – álmomban láttalak.
Versbe szedtem azt a találkozást,
elmondtam, hogy nemcsak hajad, szakállad:
az arcod is megőszült, s elmondtam, hogy kibékültem veled,
akivel sose vesztem össze. Nem feleltél.
Halálom túlról, rezzenetlenül néz vissza rám
megőszült, álmombeli arcod.

Hát elvégeztetett.

Kiapadt forrás, betemetett kút – a halál pecsétje szádon,
kifogytak a keserédes dalok.
Énbennem fuldoklik a szó, torlasz mögött, kiúttalan,
valami eltört itt belül, törmelékkel teli a torkom –
Nem mondjuk már el egymásnak, sem senkinek:
mi nyomja úgy a szívrünk.

1981

Berda József / Nehéz .

„Ki saját hangú volt, annak nehéz hangot
változtatni” – mondotta Zelk költőtársam.

– Olyan nehéz, mint nemet vagy arcot
cserélni, vagy feltámadni a halálban!

1957

Rigósodott nemcsak a fa,
bokoralj, fű. Nemcsak az

erkély, macskakő dér-
bevonata, a taxiállomáson

fészkelő telefon. Nemcsak a
lánytérdek bolyái, a Minszk

szálloda hallja, a talpfa
fölött a levegő. Nemcsak a

hófúvásba fulladó szem,
az ág helye, az újság

megpilledt szárnya. Miközben
rigófütty, füttyrigó

ugrándozott az írő-
gépben, a grammatikában.

Idegek erőátvitelében. Isten
halántékánál neszezett

a rigó, surrogott a föld-víz
metszetén át. Rigófütty-

idő. Rigófütty domborulata.
A szoba-konyha cseng,

a hány-oktáv-Magyarország.
A csuklón kibuggyanó vér

cseng. A képzet, a hátgerinc
cseng a történelem előtt,

között, után. Faltól falig
az érzék, Nap, Hold, csillag elé

röppálya cseng. Kiscsikó
kantárja fütty. Több ismeretlenű

remény cseng, asszony haja
az ujjak alatt, cseng az útszél

az elmúlástól. Igeidők
szólják egymást, a Föld köré

az Egyenlítő cseng. Rigó-
füttyre fűzve a halál. El ne rontsd,

isten, a lélegzetét. A semmi
ágáig merészkedik.

1976

A csípősre vált áprilisi időben, mikor megfagytak a cseresznye-
virágok, a Duna fölött a ködben bukdácsolnak a sirályok.
Se telefon, se rádió, se újság, se tévé, csak a sirályok a szódavizes
ködben, idáig hallatszott a rikácsolásuk; csak a baljós fagy a
hegyen, a zsilétpenge-zizegésű, cseresznyevirág-habot borotváló;
csak a köd a Duna fölött s a ködben a sirályok. Szeretném hinni,
jó lenne hinni, hogy ők tudták meg először a hírt, és sírtak és
fuldokoltak a ködben s lent sírt s fuldokolt a tükörképük a vízben.
Hiszen legjobban a sirályokat szerette, önmagát merészen sirálynak
álmodta, kórházból, betegágyból, börtönből; szabadnak és
büszkén lebegőnek a nyomorból; a munkatáborból; inge alatt a
karcú szárnyak, bőre alatt a madárszív, szemében a repülés
révülete. Így bukdácsol, fuldokolt kemény tűzfalak közt, ócska,
szomorú, ázotrongy utcákon, dohos tereken, odvas lépcső-
házakban, a városban, amelyet szeretett, amelynek ismerte minden
tégláját, kiszögellését, kanyarját, menhelyét, csapdáját és ligetét;
gyalogló sirály, vagyis költő, félszemmel mindig az eget lesve, a víz
alól – a tükörkép az igazit!

Se telefon, se rádió, se újság, se tévé, ők majd csak másnap
közlik a hírt, csak a Duna fölött a sirályok, évek óta készenlétben,
baljós és szinte már közönyös türelemmel, évszakot váltva
egy szárnybillentéssel, tavasz-nyár-ősz-tél, kórház-otthoni
betegágy-kórház, fáradhatatlanul köröznek, emberi szív számára
elképesztő türelemmel, öt év óta, tíz év óta. Köröznek a Duna fölött,
köröznek a fehér mennyezeten, a meszelt égbolton, a villanykörte-
csillagok között, tolluk hull, mész pereg, hangjuk telefon-búgás,
rádió-zörej, csőrük injekcióstű, repülésük imbolygó lázhullám,
szédülő félálom, megcsavart önkívületbe zuhanás; repülésük
homályos ébredés, elmozduló ablak, kontúrtalan bútorok,
diadalmas fényözön, hajnal az Őrmezőn, vakító narancsszín rakéta-
indítás, magányos látomások magányos szomorúsága.

Évek óta fekszik betegen, köhög, cigarettázik, verset ír
valahol hátul a tudatunkban, ezernyi fontosnál fontosabb semmi-
ségek közt futólag gondolunk rá, kicsit meg is nyugszunk, hiszen
jó helyen van, önként engedtünk át neki egy kis zugot zsúfolt
agyunkban; híreket cserélünk róla, hogy a másiknál éppen mit csi-
nál; panaszkodunk rá, de persze szeretettel, visszahárítván
szegény fejére lelkiismeret-furdalásunkat lustaságunk, fáradékony-
ságunk, időhiányunk, közönyünk miatt, azt, hogy egészségesek

vagyunk; aztán újra s újra elhatározzuk, megígérjük, hogy meglátogatjuk, de aztán marad minden a régiben, mi futunk millió dolgunk után, ő fekszik betegen, köhög, cigarettázik, verset ír valahol hátul a tudatunkban. Az elhatározás, az ígéret, mint régen, a levegőben lóg, persze, majd elmegyünk, majd meglátogatjuk, nincs ebben semmi szégyellnivaló, felületességünk az életünk, a véglegességet nem érzékeljük, elsiratjuk, de gyanakodva, hogy hátha mégis él, nem volt idegen tőle semmiféle tréfa, hősiezen, fölényesen viccelt, fáradhatatlanul sugározta önmagát, mint egy panaszkodó, nyögdecselő pizsamás rádium, át a falakon, közönyön, fásultságon, egész biztos, hogy az a másfél méter föld sem lesz akadály, minek is siratnánk, hiszen nem tudunk semmi bizonyosat!

Csak a sirályok a Duna fölött. . .

1981

Ki osztályozza a villámokat,
a fűvet, patakat?
Ki játszik az ajándékfuvolán,
amit meg se kapott,
oly dallamot,
hogy maga is dallammá változik,
átszellemül
s körötte verdes, csattog, az, amit
eddig belül
hordozott híven: enlelke. Ki az,
ki saját útját veled együtt rója
utat, kertösvényt, és havasokat
s körül- és átsétálja önmagát?
Verseid olvasója.

1971

Már soha föl nem hangzó
telefon-hangodat hallom,
bársonyos tapintású
lassú beszéded hallom,
te, minden igaz költők
szegényember-királya,
kit bezárt a betegség
négy fal közé, de rabbá
nem tett soha senki, semmi;
te verssel virrasztotál
s fájtál mindannyiunkért,
ön szerető, kúsza céhünk
önzetlen szeretője,
mindnyájunk fogadatlan
társa, fivére, apja,
ki saját diadalodként
ünnepelted a másét,
s öröme tanítottál
kívül az örömök kertjén;
ki mondja meg helyetted
eztán gyöngéd szigorral
vagy néma tapintattal,
hogy jó vagy rossz amit frunk
(szépen vagy rútul élünk);
hogy hallom meg odaátrol
bársony telefon-hangod:
nyeretlen befutómmal
ha egyszer újra győzők,
ki tűzi föl szívemre
a láthatatlan rendjelt,
amit te alapítottál
egyszál őszinte szóval!?

1981

Zé-Zé – a folyosó zizzen
becsukjuk az ablakokat
az üres szobateremben
Zelk Zoltán maga marad

Körülötte nincs Magyarország
se szatmári ég
s a cigaretta-okosság
az ember körmére ég

Az ember szívja a füstöt
mi a tüdőbe akad
szívja bármilyen nagycsütörtök
napján a magyar Munkásokat

Tízembermillióra
nyitotta ablakait
körülrjongva is tudta
hogy nem maradhat itt

Csak szívta a cigarettát
miben a lélek repül
akárhány szerkesztőt vert át
tudta – marad egyedül

Lányok és sirályok jöttek
betörve az ablakokat
örülve ennyi örömnek
Zé-Zé maga maradt

Az ajtókat lelakatolták
pedig kint zúgott a tömeg
pedig kint zúgott egy ország
magát nem adta meg

Marxra–Engelsre gondolt
mint ki világot alakít
szívta a csodát a konkolyt
szívta – a Munkásait

Babitsba Krúdyba bambult
szemekkel lóversenyezett
s egy kiegyezhetetlen múlt
jövőjében kiegyezett

Füstölte füstkarikáit
mint a bohém magyarok
de torka forradásáig
mindig *Munkást* szívott.

1981

Az álmában fölsíró állat,
sirásának emléke reggel –
saját sirásunk rémlése, emlékezet
oly mélységes mély járataiban,
már csak versként támad elő
emléke nagy, fölfénylő reggel,
s forrásától milyen
messze; madár abból nem ihatik,
sem velünk élőlény: csupán
fölhallik a bűgás a mélyből,
fűlnek úgy névtelen, léleknek
szinte már névtelen –
nap világára vers, belül
sirás rémlése sem, emlékezet.

1979

(1)

Gyermekkoromban nemegyszer láttam az egri Líceum csillagvizsgáló tornyában egy „camera obscura” elnevezésű optikai készüléket, amely valami bonyolult lencserendszer révén, napsütéses időben a helyiség falára tudta vetíteni a város egyes részeit, kicsinyített, színes, de függőleges irányban megfordított kép formájában, mozgó alakokkal, járművekkel, járókelőkkel. Kevéssel később rájöttem, hogy ezt az optikai jelenséget, bár nem olyan hibátlanul, elő tudom idézni otthon, úgy, hogy szalonunk két ablakának spalettái közül az egyiket teljesen becsukom, a másikon pedig csak keskeny rést hagyok. Ha a beállítás napfényes időben, megfelelő szögben sikerült, a lenti úttest képe jelent meg a szoba mennyezetén, járókelőkkel, autókkal, hintókkal, szekerekkel. Ha nem sikerült a beállítás, eltorzult akkor a kép is; néha csak elnyúlt, sötét árnyékok futottak át fölöttem, mialatt hanyatt fekvé bámultam a plafonra; máskor színes volt ugyan a kép, de az arányok mégis eltolódtak. Nagyon pontosan el kellett találni a spalettanyílás rését, s nap állása sem volt közömbös. Egyszer azonban minden körülmény összevágott, a színes kép a kinti valóság kicsinyített mása volt. Egy dinnyével púpozva megrakott szekér haladt át a mennyezetén, jól kivehettem a színeket, a barnás pejlovat, a sötétzöld héju dinnyék halmát, még a szekeret hajtó embert is a bakon. De ez mindössze egyszer sikerült hibátlanul, pedig sokat kísérleteztem.

Most egy idős, beteg költő fekszik hanyatt, alig néhány házsornyira tőlem. Évek óta csak a plafont bámulja ő is. De neki sokkal többször sikerül a kísérlet. Ő verssorok alakjában tudja rögzíteni a képeket, miket a képzelet vetít a mennyezetre, a képzelet, ez a sokkal különb optikai eszköz ama kisvárosi szalon régimódi spalettáinál, a spalettánál, amely hibás volt egy helyütt:

egy megszilárdult gyantacsepp töltötte ki a hézagot,
s ha délutáni pihenőkor besötétítettük a szobát,
a naptól átvilágított gyantacsepp, mint tüzes, vörös
szem, úgy meredt rám, félelmesebben az Isten
mindent látó szeménél, mit a szentélyek mennyezetére
festettek a régi piktorok. Vörös szemnek hívtam gyermekkoromban
ezt a gyantacseppet, s bevallom,
jobban félttem tőle, mint bármi mástól, talán ezért is
nyitottam rést titokban a spalettán,
s ennek köszönhettem azt a jelentős optikai fölfedezést.

(2)

Te, aki most, hanyatt feküdvé évek óta,
nézed a képzelt képeket, egykor segítettél nekem,
akit irigy lábak gáncsoltak el, hogy talpra álljak,
s járnai tudjak megint. Tanúja a két *Pénteki Levél*.
Kivágatukat emlékül még most is őrzöm.
Hidd el, hogy szívesen
elvállalnám, amíg csak élek, naponta egy
órára a te szenvedésedet, hogy ne örökös fájdalmak között
kelljen élned meg írnod. Talán akadna
rajtam kívül még huszonhárom költő e hazában,
aki meghozná készségesen ugyanezt az áldozatot.
Vagy inkább huszonkettő, hogy napi egy órán át
magad is szenvedhess, mintegy emlékeztetőül a régi
kibírhatatlan fájdalomra. Hiszen a szenvedés
a költészet üzemanyaga is nemegyszer,
s akinek nem fáj semmi sem, se testileg,
se lelkileg, lehet, hogy írni sem tud azután.
De a nem szűnő kinszenvedés bénító, tűrhetetlen;
tudom keservesebb időkből, ezért kívánom
neked is, hogy ne maradjon meg belőle, legföljebb
egy szemernyi, nem több a spaletta résén
átszűrődő, de színes képeket hozó
legkarcsúbb fénysugárnál.

1980

Homokfutón úrifú,
sárga kesztyűjére hiú,
s öregapja két lovára:
a Kelénre meg a Helkára –
vágtaztam is, kihúзва
derekam!

Sors gyalúlta
aztán: a világ kinyílt,
megtanúltam a kint,
mit eltűrt a napszámos,
a zsellér, a proletár,
a „lumpen”.

Hogy a Város
nem az igazi vár,
hogy „bűnös”: nem a lovas-
tengerész mondta, de vas
igazság, tört vágy, a sok
seb: sín, aszfalt jajgatott!

Veled is találkoztam
kárhozott angyalokkal
daloló nyomorodban.

Mint a puskapor fojtva
robban: gejzír sivította
forrva az iszapos vádat,
s nem hallotta az Ég,
a vadakét, műveltekét,
levertekét, versekkel lázadt
társét.

Így születél újra;
mert ez a tövisek útja
s a szárnyalásé, szabadság
mámoráé; lehántod
sok gögöd, balgaságod; –
kiknek szívében él még
valami kereszténység
azért forognak nyárson:
hogy az igaz híven kiáltson.

Elmondva esendőgégét,
így szóljon szivedben a szépség,
mely nem üvegtorony,
sem bunker Te dalos-pártos,
világló füstgomoly,
de éneklő fájdalom:
mivel az Isten akit
szeret, csak arra tanít:
kínban tisztára változz!

Tapasztalt törzs fia
mondja, mit tudva sejt:
nem kell siratnia.
Szeret az Isten, Te Zelk!

1976

Kormos István / Fáj egy isten lába

Zelk Zoltán hetvenedik születésnapjára

Egy öreg isten lakik az Osztyapenko-szobor mellett, régóta fáj a lába. Öreg isten, mondom, pedig fiatal ő az isten-társak közt: csak 7000 éves, ha a keresztlevelét nézzük, az Érmihályfalván kelteztet, vagy ha nemrégeni császkálásaira emlékszünk, a Simplon és Japán kávéházak, a New York, Nagy Lajos Házmán utcai-egyetlen terrasza, a Galopp zöld gyepe közt; vihancos lányok Tejútján császkálgatott, ahol Tersánszky duplacsövű furulyája kísérte; Kassák tótkalapja alá kémlelt, cellák Júdásablakán kémlelt kifelé, bankár-Mecénások után kémlelt, és sóhajtott és legyintett, amikor kezdtek kiveszni, áhított szocializmusa jóvoltából: csönget a telefonja Vaséknál, az iszkázi Rimbaudnál, Paul de Réz helytartónál, s verset dünnyög a kagylóba, fektében írtakat; a galoppkirály Csurkánál is csönget s kérdi már: „Mit tud Kunigunda, Szamuráj, Skarlát, Waterloo, Jambus, Királyasszony, Vizitkártya, Allergia, Eretnék, Ozmán, modd Pistám, s ne küldj erdőbe, mert itt az unokaöcsém, a kis vereshajú s megjátssza nekem; mondd gyorsan, mert bekaptam már az altatómat s még ezt intéznem kell!”

Különben fekszik hanyatt, nappal-éjszaka, örökös zöld szemafor-esze villog s fejben ír verset, mint Homérosz, vagy diktálja, mint bibliai társa, Mózes a törvényt: ablakáig röpülnek a cinegék, felhőben köroznak láthatatlan feje körül, kapujából nem mozdulnak el a kivert zuglói kutyák, mit vakognak neki? nyulak futnak le a hegyről az éjszakába fulladt Sasadi úton, Szatmárból őzek fordulnak világos Mekka-ablaka felé, távoli lehelleketek küldenek, de csak fáj az a nyavalyás lába. Milyen ráolvasás segíthetne? Milyen lengyel vagy pápua vagy szamojéd kuruzsló? Mivelhogy a tudós doktorok hátratett kézzel nézik csak, túl minden próbán, amit a tudomány nevében végigklampíroztak a bokáin.

Eh, Zelk! Kedves ifjam, Zoltán! Kimondom a neved: Zelk Zoltán! Ujabb 7000 évet a fejedre, fájdalom nélkül! Te vagy az a fájó istenség, ott a szobor mellett, de üzenem legalább: ne fájjon, és írd még hosszan Testamentumodat, írd gyönyörűségünkre!

1976

Zoli bácsi, kedves, most alszol, és aki van:
pipiskedve, csak lábujjhegyen...
Szürke arc, onnan túlról már megbélyegezett.
Onnan túlról, sete-sután, csáléra áll a fara,
idesomfordál egy sintérnek ítélt kutya,
szájában lóverseny-biléta,
csak álldogál tétován a fehér kórteremben.
Kezedet nyalogatja? Szimatolja újmódi szagát?
Csönd, klór szagú.
Azután kisomfordálunk, Zoltán,
Jóéjszakát.

1985

Hajnal Anna szél. Hajnal Anna fű.
Zelk a rigófűtty. Illyés a szemrés.
Nagy Laci villám-patás és mintha Örkény
mondaná: önkény! Füst Milán vonszol egy nárciszt.
Tarkójával takarja el a sárga-csillagot
Radnóti. Visszhangzik: én Kassák Lajos
vagyok! És mintha fölvészne csillag-
sereglettel Karinthy Frigyes koponyája.
Babits ül örök kertben, Kosztolányinál
ég a lámpa. Télben, hol gyöngye nap süt
Tóth Árpád szeliden... Ady nincs. Üveg bor
van az asztalon zsidó házban. Léda sincs,
csak az elme világít négyszögletesen; magyarság?
Juhász Gyula lép a homályban, Kiss József
előtt rajztábla, ír. Pilinszky végre ott,
Pilinszky a való világban, József Attila
középuött, családban van, a családban.
Az Énekek Énekében áll Csokonai Vitéz Mihály,
Petőfi dárdás mellel, amott Balassi zihál,
s ahogy a vendégoldallal Arany az utat mutatja, nincs út,
de egybeárad Csele és Kison patakja,
Kétezer év siralma, hét magyar évszázad –
Erős vár a mi nyelvünk Istenem, ez a házad.

1983

Mándy Iván / Egy presszó asztalánál, a cetlik közül

ÉN: Zoltán, mutatok Neked egy novellát, akárhol is vagy,
akármilyen kávéházban, olvasd el, kérlek.

Zelk: leszól abból a mennyei kávéházból: Hohó, Iván, várjunk
csak, ha elmondod az MTK csatársorát!

ÉN: Braun, Molnár, Orth, Opata, Jeny.

Zelk: Hogy hívták az MTK angol trénerét?

ÉN: Jimmy Hogan.

Zelk: Ki volt a kedvence? Orth Gyuri?

ÉN: Engem akarsz becsapni? A Braun Csibi!

Zelk: Hol az a novella?

ÉN: Köszönöm, Zoltán.

1985. április.

Nagy László / Madaras dísztvírat
a beteg Z. Z. költőnek,
születésnapjára

Ön se lett másból:
madártojásból,
s nem egy Dzsingisz kán:
költő, de tisztán.
Költése, Z. Z.
változzon pénzzé,
vajjá meg mézzé,
makkegészséggé.
Kapjon új szárnyat,
szárnyához lábat,
évet az évre
kínnal ne mérne,
gyöngyökön inkább
járjon a friss láb.

E dalos dísztvíratot írta:
sármány, pacsirta,
csalogány, csóka,
csúszka, rigóca,
királyka, pintyke,
búbos pityerke,
szénfejű cinke,
kétfejű cinke,
bóbbita-cinke
s baráti cinke:

Margit- s La-cinke.

1974

(1)

Mikor a kórházban meglátogattam, ég felé csapta a karját:

„Orbán Ottó, te itt? De kedves tőled!”

A vérbeli jellemszínész eljátssza a valódi fájdalmat is.

„Olyan gonosz”, mondta a feszes fenekű, csinos képű

és mosolya mögött rendíthetetlen közönyű, fiatal ápolónőre,

majd amikor az a beteg térdére paskolt

– Na mi van, Zoli bácsi? –, felhördült, mint Lear király:

„Megőrült, az operált lábamat üti?”

Könny és röhögés fojtogatott.

Majd a mélybe rántotta a fájdalom örvénye,

s a szeme elhomályosult. „Olyanokat tanultam én itt,

hogy nem is hinnéd. Már azt is tudom, hogy kell kocsi lopni!”

(A szomszéd ágyon egy darabokra tört, görög galeritag feküdt.)

Később megettettem. „Az a baj, hogy nem bírok enni”, mondta,

de úgy nyelte a rossz krumplifőzeléket, mint kacska a nokedlit,

és én megértettem, hogy ugyanúgy,

ugyanazzal a mindenre elszánt dühvel,

ahogy most, azonnal, helyben meg akar halni,

mert annyira elege van már az egészből,

élni is akar, fájó lábbal, láb nélkül, akárhogy –

majd azt mondta: „Köszönöm, kedves Ottó”, majd:

„Mosd el, kérlek, a kanalat!” és visszasüllyedt a kínba,

de búcsúzóul még fölnevezett rám,

szemében gonoszkás fény, csillogó szeretet:

„Mondd, miért nem tart XY elég jó költőnek téged?”

(2)

Repülj, öreg madár!

Az Isten maga vár,

a vívhatatlan vár,

ahol mindennap jár

a dupla honorár,

nem csonttörés, nem aggkor,

olyan lesz, mint egy bár,

zene: Rácz Aladár,

kis kurvákból egy pár,

másodosztályú ár,

és néha nyersz is már,

s boldog, boldog vagy akkor,

s bár az ajtóban áll,
figyelhet, nem talál
a detektív halál;
Szakíthatatlan Szál,
a versed visszaszáll,
mint keringő galambtoll.

1981

Micsoda mélységekből
árad ez a dal,
ez a mézédés, epekeserű,
bodzavirág-illatú ének

A falakból szivárog talán,
vagy a plafonról csurog
a betontálcák közti résen át,
mint a vér
az átvágott torkú szárnyasokból

Honnan árad ez a dal,
ez a puha szellőként tekergő,
ez a szinte már vidám,
iszapos és lucskos, fekete jajgatás

A padlót átszakítva
betölti a szobát,
mint a forró levegő,
mint a testet öltött
fájó hiány

1976

»Megteremtette a világot,
aztán öngyilkos lett az isten,
azért születünk árvaságra...«

Azon az estén Zoltán testvérem
eső áztatta a sötét falusi utakat
a jegenyék csorogtak,
ők pedig ott ültek és vártak
az imateremben
kukoricatöréstől, szüreti munkától
cserzetten, átázottan gőzölögve

Esaiás próféta körül.

A meddő asszonyról, Jeruzsálemről
beszélgettek, aki álmélkodva nézte
gyerekseregét: ki adta, ki táplálja ezeket?

„Ime, markaimba metszettek téged.”

Azok piroslottak a meszelt falak fehérségéből
úgy csillogott szegénységük

hogy az egész szobát betöltötte
bőségük.

Az ő átszegezett kezeiben pihentünk mindnyájan

Övében, aki szeretetből meghalt
és feltámadt
szerepetből.

1967. szeptember.

Zoli, ma este elhatározám,
hogy verset írok Neked
Hozzád
talán sikerül
talán
nem. Rím kedvéért barbár módon
soraimat meg nem bontom tovább, inkább nem szólok semmit sem.

Figyel még lelkedben a gyerek?
Én ezt a gyereket figyelem
Ezt szeretem. Tobozzal hajigálódzó,
lassú, örökké lusta
mindig nyakonvágott,
mindig fenyített inasgyereket,
aki később felnőtten se,
költőként se tudta levetni, hogy
valamit ne csináljon, amiért pofon jár
s meg is kapta.

Egyébként, ezt tudhatta
volna eleitől fogva.

Lányom
számára fogalom Zelk Zoli bácsi,
mert két éves kora óta mondja:
„hová szaladsz vizipók... keresem a békát”
és bármennyire is vitatható, hogy majd,
valamikor
ez jelent-e valamit, –
nekem segít abban, hogy éppen úgy szeresselek most is,
mint mikor Bukarestben, annak idején,
csak veszekedtem,
csak veszekedtem, vitatkoztam veled.
S később kiderült, hogy oly mindegy volt.

1957–58 körül

Zoltán, drága! ott a túlsó Világon
halld meg hangom arról, hogy volt valaha
Újpest, Megyeri út, tizenhárom...
s hogy volt olyan tíz esztendő, amikor
egyfolytában nekünk „állt ott a zászló”
öt LILA NEVET lobogván:
Fazekas Göröcs Bene Dunai II Zámbó!
Zoltán! szerelmetes Bátyám!
én most ezt csupán azért mondom el Néked,
hogy tudjad: szeretem az Újpestet, Göröcsöt
és Téged!

1984

Somlyó György / Egy karton Gauloises-ra

Z. Z. ünnepén

Ki gondolta volna, mikor
a *Miénk* kopott pamlagán
lelt csak helyet (ne vedd zokon,
ha emlékszem rá, Zolikám!)
a költő kopott ülepe –,
hogy rázúdúl a Protokoll,
s országra szól az ünnepe?

Egy „jó öreg magyar” (s okos)
népi költőnek mi dukál?
Cifra szűr? faragott fokos?
Vagy egy koszorú *Caporal*?
Talán madárlátta kenyér?
Vagy miniszterlátta babér?
Jobb annál, tudjuk, Zolikám,
e Párizslátta kék dohány.

1976. december 18.

„Ha álmodom, a legszebb álmom az,
hogy Babbitshoz viszek újra verset,
hogy ott ülök szorongva vénen is
sötétbarnás előszobája mélyén,
s türelmesen várom, hogy engem is
szólít a Mester, – erről álmodom...
Attila út, – minden csütörtökön...”

Most már mehetsz, Zoltán, álomtalan,
csütörtökig se várj, mehetsz Babbitshoz,
leülsz az asztalához és azonnal,
egy-ültőhelyben olvashatja el
a negyven év alatt írt verseid, –

a legszebb álmod teljesül, – de holnap
már én kezdek Terólad álmodozni:
vagyok tizennégy éves kis kamasz,
s a Liszt Ferenc téren Tersánszky mellett
ott állsz a könyvesboltban; Ő kisöccsét
mutatja be az ötvenéves Zekben,
hogy Nagybányán s Szatmáron így meg úgy...

Vagyok tizennégy éves, farzsebemből
spirál-noteszbe írott verseket
húzok elő, s Te: „jöjjön el uram,
a Pajtás újság szerkesztőségébe,
jövő héten, csütörtök délután...”

S tíz évre rá, egy szentendrei kertben:

„Nem jöttél el!” –

„Akkor már lőttek ott...”

„Ja persze, én is isten tudja merre
kószáltam akkor, s aztán hány pokolban...”

Ha álmodom, már legszebb álmom az,
hogy hozzád, Zoltán, verseket viszek,
a Liszt Ferenc téren Tersánszky mellett
ott állsz a könyvek közt, a hajdani
Japán kávéház hűlt helyén –, zsebemből
előkerül egy kis spirál-notesz...

1981. április 26.

Szécsi Margit / Zézé

Z. Z. ellátnok
Z. Z. lelátnok
Z. Z. e toll-kán
Z. Z. ó, lelk tán?

1985. április.

Vas István / Kegyetlenül döcögő levél
Zelk Zoltánnak

(1)

Milyen fölemelő ez a vízszintesen
Véghezvitt *hetvenkedésed* – Zoltán!
Tőled a Magasság nem kívánja,
Hogy fölnyújtózzál hozzá, maga ő sem
Emel téged magához – ő hajol le
Hozzád, suttogni néhány ügyetkről,
Hogy te apró sóhajokban aztán
Kileheld naponta a világba,
Amit egyetlen kiterjedésben
Ketten együtt kiöltöttek.

(2)

Hát igen, Zoltán, mi most már készülődünk,
Ki vízszintesen, ki két lerobbant lábon tolatva,
És ha *hetvenkedni* nem telik ki tőlünk,
Kiegészve helyezkedünk *hatvanhetes* alpra.
Csak kényelmesen szedd a sátorfádat,
Hadd bosszankodjon az a Mors imposztor,
Ne engedj neki, ha nógat, ha rángat,
Légy rossz ló inkább, akin nem fog ostor.

(3)

Tudod-e, hogy már majdnem ötven éve
Úszom veled, Zoltán, közös vizekben?
Micsoda *folyószámla* ez! Betéve:
Tudjuk mi ketten. Nincs is rendezetlen
Tétel közöttünk. Te *volt* életemnek
Egyetlen hitellevele vagy. Csak tebenned
A tükör-tanúság, hogy meglett a hihetetlen –
Amikor úszni kezdtünk komor, közös vizekben.

(4)

Zoltán, egy szó, mint száz: nem kell azzal beérni,
Hogy *jobb részed* amúgyis halhatatlan.
Éltessen hát az a Mittudoménmi,
Akivel annyi közös ügyetek van!

1976

Három nyulad a rókaszín fűvön
s Fellini bohócait – köszönöm
(kit fognak legföljebb fülön
de már nem vágnak fültövön)

Mindegy hogy kit dícsérsz: lovat Atyát
mindegy hogy kinek miről mit mesélsz
megér minden pénzt hinta-paripád
Kerepes köszönt hát és Csillebérc

s már nyakkendőtlén – dícsérlek magam
míg Erzsébetig hord egy méla HÉV
s hideg móján rajtam oly bunda van
hogy belefér – talánha negyven év

A gombfocimban te voltál Czibor
hogy eltanuljam híres-nagy cseled
veresslik érted három deci bor
és abban már találkoztam Veled

Most zelkendeznek érted biztosan
nagyon sokan – én súnnyok csak viszont
hiszen harmincöt évem elsuhan
s egy hetvenessel Néked tartozom

Egy hetvenessel mindig tartozom

1976

Nincs már többé Anna nincs
kit fölhívnál délelőtt
nincs már többé Nagy Laci
kit fölhívnál reggel-este
Kormos Pista sincs kitől
telefonon kérdenéd
olvashatom? mondhatom?

Hívjál minket *egyetlen*
nagy verssé vált fájdalom
csöngéssel föl délután
alkony felé fényes est
rézlángoló küszöbén
hívjál minket napcsóvában-éjsötétben
antennáid hadd legyünk
hártyafeszült füleid
telefonálj!

Árnyképletű sok szegény
várja ezt a csöngetést
az a Fóti úti éj
az a szeszhalál pokol
s a zuglói hű kutyák
csipkés tépett nagy fülek
csöndes szavad figyelik
és követik füttyszavad!

1979

Azt mondtad: neked is helyed lesz
annál az asztalnál,
ahol költőink ülnek;
nem a főhelyek valamelyikén,
de nem is a vége-felé.
Immár megérkeztél,
látlak örök helyeden,
talán nem gondolsz ránk,
de vársz mégis
mindannyiunkra,
akikkel együtt csatangoltál.
Mostani öregek,
már 2000-ben
mind veled leszünk;
de nem mind
annál az asztalnál,
ahol Kassák Lajos és József Attila
poharat tölt neked.

1981

Tartalom

- 7 / Benjámín László: Halál utáni arcod
- 9 / Berda József: Nehéz
- 10 / Bihari Sándor: Rigófűtty
- 11 / Czukás István: Őszi köd az Ügetőn
- 13 / Devecseri Gábor: Bekerített csönd
- 14 / Garai Gábor: A láthatatlan rendjel
- 15 / Gyurkovics Tibor: Cigaretta
- 17 / Kalász Márton: Szinte már névtelen
- 18 / Kálnoky László: Képek a plafonon
- 20 / Keresztury Dezső: Akit szeret az Isten
- 22 / Kormos István: Fáj egy Isten lába
- 23 / Marsall László: Z. Z.
- 24 / Mezei András: Ez a házad
- 25 / Mándy Iván: Egy presszó asztalánál, a cetlik közül
- 26 / Nagy László: Madaras dísztvírat
- 27 / Orbán Ottó: Z. Z., beteglátogatás és himnusz
- 29 / Parancs János: Egy verseskötet margójára
- 30 / Raittila Anna–Maija: Őszi levél
- 31 / Sarkadi Imre: Zelk Zoltánnak
- 32 / Simonyi Imre: Verses levél Z. Z.-nak
- 33 / Somlyó György: Egy karton Gauloises-ra
- 34 / Sumonyi Zoltán: Egy álom folytatódik
- 35 / Szécsi Margit: Zézé
- 36 / Vas István: Kegyetlenül döcögő levél Z. Z.-nak
- 37 / Veress Miklós: Zézének
- 38 / Vészi Endre: Z. Z. telefonjai
- 39 / Weöres Sándor: Z. Z. emlékére

Születésének nyolcvanadik évfordulóján
Zelk Zoltánra, évszázadunk jeles humanista költőjére
emlékezve szedték és nyomtatták ezt a könyvet
a Pátria Nyomda dolgozói társadalmi munkában,
Vass Sándor vezérigazgató irányításával
Souvenir típusú betűvel, a Papíripari Vállalat
diósgyőri gyárának famentes, vízjeles, bordázott
papírján, 350 számozott példányban.
A verseket Zelkné Sinka Erzsébet válogatta.
Szerkesztette és tervezte Szántó Tibor.
Könyvárusi forgalomba nem kerül.

Ez a **0285** számú példány